

ՀՀ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԵՎ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՇՐՋԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԷԿՈՆՈՄԻԿԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գերմանական
համագործակցություն
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Implemented by
giz
Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Բնական պաշարների կառավարում և էկոհամակարգային ծառայությունների պահպանություն Հարավային Կովկասում գյուղական տարածքների կայուն զարգացման համար (ԷԿՈՍԵՐՎ)

Պատվիրակող՝

Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության տնտեսական համագործակցության և զարգացման նախարարություն (BMZ)

Հիմնական գործընկերներ

ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն

ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարություն

ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն

Տևողություն՝ դեկտեմբեր 2018թ. – դեկտեմբեր 2024թ.

Բյուջե՝ 20 810 870 €, համաֆինանսավորում՝ 4 000 000 € EU4Sevan

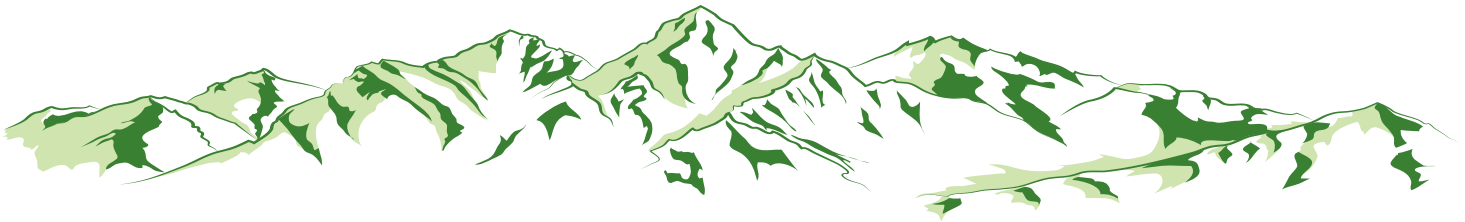
Երկրներ՝ Հայաստան, Ադրբեջան և Վրաստան

Երկրաձգում՝ ԷԿՈՍԵՐՎ ծրագրի երկրաձգումը հաստատվել է մինչև 2024 թվականի դեկտեմբերը (EU4Sevan), իսկ ԷԿՈՍԵՐՎ ծրագրի գործունեությունը կշարունակվի մինչև 2023 թվականի օգոստոսը:

ԲՆԱԴԱՇՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԿԼԻՄԱ, ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Մարդկանց և բնության համար

Համառոտ նկարագրություն

ԷԿՈՍԵՐՎ բնապահպանական ծրագիրն աջակցում է Հայաստանի, Վրաստանի և Ադրբեջանի կառավարություններին: Ծրագիրը պատվիրակված է Գերմանիայի դաշնային հանրապետության կողմից և իրականացվում է Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության (ԳՄՀԸ) կողմից:

ԷԿՈՍԵՐՎ ծրագրի նպատակն է բարելավել արոտավայրերի կայուն կառավարման նախապայմանները՝ առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնելով գյուղական համայնքների բնակչության էներգետիկ անվտանգությանը:

Ծրագրի առանցքային միջոցառումներից են բնապահպանական իրազեկման բարձրացումը և կրթությունը:

Մարտահրավերներ

Արոտավայրերի և անտառների դեգրադացման հիմնական գործոններից են արոտավայրերի գերշահագործումը և թերօգտագործումը, վառելիքայտի մեծ պահանջարկը, այլընտրանքների բացակայությունը և բնապահպանական իրազեկվածության ցածր մակարդակը:

Գյուղական համայնքներում բնակչությունը բախվում է «էներգետիկ աղքատության» խնդրին, և մարդիկ օգտագործում են բնական ռեսուրսներն իրենց հիմնական ջեռուցման կարիքները հոգալու համար: Առկա է հիմնավոր տվյալների, կանոնների, կայուն գործելակերպի և գիտելիքների պակաս: Բնական պաշարների կայուն և կենսաբազմազանության տեսանկյունից բարենպաստ օգտագործման ամբողջական մոտեցումները բավարար չեն:

Միջամտության ոլորտները

- Արոտավայրերի և խոտհարքների / էներգիայի վերաբերյալ տվյալների կիրառում որոշումների կայացման գործընթացում:
- Արոտավայրերի կայուն կառավարման ինստիտուցիոնալ շրջանակի բարելավում (միջոլորտային համագործակցություն):
- Արոտավայրերի կայուն կառավարման, էներգաարդյունավետության և այլընտրանքային էներգիայի պիլոտային գործողությունների իրականացում:
- Բնապահպանական կրթություն և իրազեկվածության բարձրացում:
- Տարածաշրջանային փորձի փոխանակում:

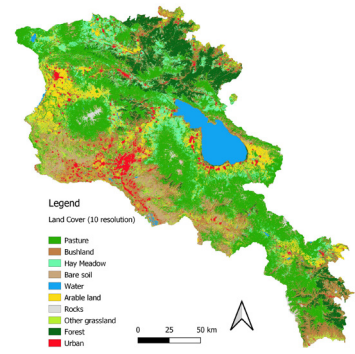
Արդյունքներ և ձեռքբերումներ

Արտավայրերի կայուն կառավարում

- Հայաստանի ողջ տարածքի արտավայրերի և խոտհարքների քարտեզագրում:
- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարությունում կարողությունների զարգացում GIS քարտեզագրման մոդելների ապագա օգտագործման համար:
- Անասնակերի արտադրության և արտավայրերի բարելավման աշխատանքներին

աջակցություն՝ որպես արտավայրերի վրա ճնշումը նվազեցնելու և գյուղական բնակչությանը եկամտա ապահովելու այլընտրանքային լուծում:

- Աջակցություն ՀՀ բնական կերհանդակների՝ արտավայրերի և խոտհարքների կայուն կառավարմանն ուղղված ծրագրերի համակարգման հարթակին:

Էներգաարդյունավետության բարելավում գյուղական բնակավայրերում

ԷԿՈՍԵՐՎ ծրագիրն աշխատել է շուկայական մոտեցումների ուղղությամբ՝ էներգաարդյունավետությունը (ԷԱ) բարձրացնելու և/կամ այլընտրանքներ տրամադրելու միջոցով գյուղական վայրերում ջեռուցման համար վառելիքայտի (և գոմաղբի) օգտագործումը նվազեցնելու նպատակով:

- Կոշտ կենսավառելիքով աշխատող վառարանների ԷԱ գնահատում և բարձր ԷԱ ունեցող մոդելների առանձնացում:
- Տեղերում արտադրված ԷԱ վառարանների ձեռքբերում (համաֆինանսավորմամբ) Լոռու, Շիրակի և Կոտայքի մարզերի պիլոտային

համայնքների ավելի քան 70 շահառու ընտանիքների կողմից թեթևացնելով հատկապես կանանց բեռը կենցաղում:

- Տեղական գործընկեր կազմակերպությունների կողմից ծրագրի մոտեցումների կրկնօրինակում և ավելի քան 110 ԷԱ վառարանների տարածում:
- Վառելիքայտով ջեռուցման գործելակերպի և հեռանկարների վերաբերյալ 380 հարցվողների հետ գեներալային տարբերակված սոցիալ-տնտեսական հետազոտության իրականացում:

Բնապահպանական կրթություն և իրազեկության բարձրացում

Ռազմավարական համագործակցություն Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարանի հետ

Բնապահպանական ուսումնական ծրագրեր և կարողությունների զարգացում

- Բակլավրական և մագիստրոսական ծրագրեր:
- Նոր բակլավրական ծրագիր «Ճշգրիտ գյուղատնտեսություն»:
- Նոր մագիստրոսական ծրագրեր «Կայուն գյուղատնտեսություն» և «Ճշգրիտ գյուղատնտեսություն»:
- Բարեփոխված մագիստրոսական ծրագրեր «Անտառագիտություն» և «Օրգանական գյուղատնտեսություն»:
- Ուսուցանողների վերապատրաստում և կրթական նյութերի մշակում:

Կանաչ նորարարական գաղափարներ (Greenovation)

Տարածաշրջանային մրցույթի արդյունքում ընտրվել են երեք հաղթող կազմակերպություն, որոնք իրենց ծրագրերն իրականացրել են Տավուշի, Արմավիրի, Վայոց Ձորի և Սյունիքի մարզերում:

Ֆինանսական և բնապահպանական գրագիտություն՝ ուղղված Հայաստանի գյուղական բնակավայրերում էներգաարդյունավետության խթանմանը

- Հայաստանի 10 մարզի գյուղական բնակավայրերից ավելի քան 3600 բնակիչ մասնակցել են ուսուցումների՝ ընտանեկան բյուջեի կառավարման, էներգաարդյունավետության և բնապահպանական գրագիտության թեմաներով:
- Մշակվել են գործիք-հաշվիչներ, որոնք ցույց են տալիս ընտրված էներգաարդյունավետության միջոցների համար անհրաժեշտ ներդրումները և խնայողությունները:
- Գրանցվել են հաջողության պատմություններ, երբ ուսուցման մասնակիցները էներգաարդյունավետության ուղղությամբ կոնկրետ քայլեր են ձեռնարկել տնային տնտեսությունների կամ համայնքային մակարդակում:

Սևանա լճի մասին բնապահպանական իրազեկման արշավի շրջանակում սոցիալական գովազդային վահանակներ են տեղադրվել պլաստիկ տոպրակների և համավարակից առաջացող թափոնների կողմից շրջակա միջավայրի և ջրի աղտոտվածության մասին իրազեկումը բարձրացնելու նպատակով:

Բնապահպանական կրթական կենտրոնի բացում

ԳՄՀԸ և Բնության համաշխարհային հիմնադրամի հայաստանյան մասնաճյուղի համագործակցության արդյունքում ՀՀ ԳԱԱ Ա. Թախտաջյանի անվան բուսաբանության ինստիտուտում բացվեց Հայաստանի կենսաբազմազանության տեղեկատվական և կրթական կենտրոն՝ Էկոէպիկենտրոնը:

«Գետերի ափամերձ տարածքների վերականգնում Հայաստանում» ՔՈՎԻԴ-19-ի արձագանքման ծրագրի Գեղարքունիքի մարզում

Ծրագիրն աջակցում է ՀՀ Կառավարության 15-րդ միջոցառմանը՝ ուղղված ՀՀ Գեղարքունիքի մարզում ՔՈՎԻԴ-19-ի սոցիալական հետևանքների չեզոքացմանը:

Ծրագրի հիմնական արդյունքները 2021թ.-ին.

- ՔՈՎԻԴ-19-ի հետևանքով իրենց եկամուտը կորցրած 1012 մարդու կարճաժամկետ աշխատանք է տրամադրվել:
- 6 գետերի ափամերձ գոտիներում տնկվել է ավելի քան 1 մլն. ուռենու և բարդու կտրոն:
- Սևանա լիճ հոսող 10 գետերի երկայնքով մաքրման միջոցառումների արդյունքում հավաքվել է 376 150 կգ կոշտ թափոն, որից 1107 կգ վերամշակվող պլաստիկ և ապակի:
- Ավելի քան 1000 մարդ աշխատանքային վերապատրաստում է անցել՝ նախքան տնկման և մաքրման աշխատանքները: Շուրջ 200 բնակիչ մասնակցել է թափոնների կառավարման 3 մոդուլային դասընթացների, ինչպես նաև բնապահպանական միջոցառումների:

Հասցե՝ ԳՄՀԸ

Հանրապետության 59, Երևան 0010, ՀՀ Վերնիսաժ բիզնես կենտրոն